

سازمان کشورهای صادرکننده گاز؛ ضرورتها و محدودیتها

غلامعلی رحیمی*

پیشگفتار

بسیاری از کارشناسان انرژی، گاز را سوخت آینده می‌دانند، سوختی ارزان که به علت ناهمسانی بهای آن با دیگر سوختهای فسیلی، ذخایر در خور توجه و همچنین پاکیزگی و نداشتن آلاینده‌گی سنگین زیست‌محیطی - که یکی از ویژگیهای سوختهای فسیلی است - جایگاه بسیار مهمی در آینده خواهد داشت. از سوی دیگر، بازار جهانی گاز نابسامان و شیوه‌های قیمتگذاری این فرآورده، ناهمگن و بی‌بهره از راهکاری ویژه است، در حالی که اهمیت گاز روز به روز افزایش می‌یابد. از این رو، کشورهای تولیدکننده و مصرف‌کننده به دنبال راهبردهایی برای کنترل و مدیریت آن هستند که یکی از آنها، برپایی سازمانی دربرگیرنده تولیدکنندگان و صادرکنندگان گاز است.

امروزه برخی از کشورهای صادرکننده نفت در سازمانی به نام اوپک گرد آمده‌اند که تصمیمات آن بر

دیگر کشورهای تولیدکننده نفت نیز که به آن نبیوسته‌اند، اثرگذار است. بنابراین، در حالی که گاز رفته رفته بعنوان مهمترین سرچشمه انرژی به جای نفت مطرح می‌شود، ضرورت در پیش گرفته شدن سیاستهایی هماهنگ از سوی تولیدکنندگان گاز نیز بیش از پیش به چشم می‌خورد و هر آینه این کشورها بخواهند در زمینه تولید، فرآوری و جابه‌جایی گاز، جایگاه بهتری در بازار جهانی پیدا کنند، نیازمند کارکردهای همسو و هدفمندند.

از این رو، برپاشدن چنین سازمانی می‌تواند کشورهای کوشا در این بینه را به هم نزدیک سازد و از پیامدهای ناهماهنگی که به زیان منافع ملی آنهاست، جلوگیری کند. کشورهای صادرکننده گاز بر این باورند که افزایش نیاز به گاز در بازارهای جهانی، بایستگی هماهنگی و همکاری میان آنها را دوچندان کرده است. روند جهانی افزایش درخواست انرژی در کنار پایین بودن

* کارشناس ارشد اقتصاد انرژی، گروه پژوهشی مدل‌سازی و مطالعات بلندمدت انرژی، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی

کشورهای صادرکننده گاز در مصر، بر بنیادگذاری سازمانی مانند اوپک برای کشورهای دارنده منابع گاز تأکید کردند. پنج ماه پس از صدور بیانیه این نشست، در تیر ۱۳۸۳ ایران و ۱۴ کشور بزرگ صادرکننده گاز، با تشکیل دفتر اجرایی، نخستین گام را برای برپا کردن سازمان کشورهای صادرکننده گاز برداشتند و یکی از هدفهای این دفتر اجرایی، برگزاری مجمع کشورهای صادرکننده گاز اعلام شد.

نخستین نشست رسمی این دفتر اجرایی، با حضور نمایندگان ۱۵ کشور در ۱۵ تیر ۸۳ در قاهره برگزار شد. ایران، روسیه، عربستان، قطر، امارات عربی متحده، ونزوئلا، نیجریه، مصر و الجزایر از مهمترین اعضای مجمع بودند. موضوع برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، پس از این نشست فروکش کرد تا اینکه در ماههای آغازین ۱۳۸۵، بار دیگر از سوی الجزایر و روسیه به میان آمد و با واکنشهایی چندروبه رو شد.

پس از آن، در ۹ و ۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۷، نشست کارگروه کارشناسان «مجمع کشورهای صادرکننده گاز» در تهران برگزار شد. این نشست که دربرگیرنده نمایندگان ایران، روسیه، الجزایر، بولیوی، ونزوئلا، مصر، اندونزی، قطر، لیبی، مالزی، امارات عربی متحده و عمان بود، اهمیت بسیار یافت زیرا نه تنها کارشناسان برجسته کشورهای عضو مجمع پیشنهادهای خود را

بهای گاز طبیعی در بازار - در سایه ناهماهنگی و نبود همکاری میان تولیدکنندگان و صادرکنندگان گاز - از مهمترین دلایل برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز به شمار می رود.

در این میان، با توجه به وجود بیش از ۴۱ درصد منابع گاز جهان در منطقه خاورمیانه و همچنین ذخایر بزرگ ایران، روسیه و قطر (که بر سر هم بیش از ۵۵ درصد ذخایر گازی جهان را در اختیار دارند)، اگر این سه کشور بر سر روش عرضه و شیوه قیمتگذاری گاز به هماوایی برسند، دگرگونی شگرفی در صنعت گاز پدید می آید و این کشورها نقش اصلی را در معادلات آینده بازار جهانی انرژی بازی خواهند کرد.

در واقع، سازمان کشورهای صادرکننده گاز، سازمانی برای سیاستگذاری کشورهای صادرکننده گاز خواهد بود که در چارچوب آن با همکاری در زمینه فناوری، می توان هزینه تولید گاز را کاهش داد. ولی، این کار مهم، تا امروز به دلیل زیر به انجام نرسیده بود:

۱- شمار کشورهای دارای ذخایر طبیعی ثابت شده گاز که توان صدور آنرا نیز داشته باشند، بسیار کمتر از دارندگان نفت است.

۲- تا امروز، جهان تا این اندازه به گاز احساس نیاز نکرده بود و تقاضایی چنین سنگین برای آن وجود نداشت.

پیشینه گفتگوها:

اندیشه برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، از «مجمع کشورهای صادرکننده گاز» که در سال ۲۰۰۱ در تهران برگزار شد، برآمده است. نمایندگان ایران، روسیه، قطر، الجزایر، بولیوی، برونئی، مصر، گینه، اندونزی، لیبی، مالزی، نیجریه، عمان، ترینیداد و توباگو، ترکمنستان، امارات عربی متحده و ونزوئلا که در نشست تهران حاضر بودند، خواستار افزایش نقش و کارکرد این مجمع، در اندازه یک سازمان بزرگ همانند اوپک شدند.

در ۲۵ اسفند ۱۳۸۲، وزیران ۱۵ کشور صادرکننده گاز گرد آمدند تا برپایی سازمانی مانند اوپک را در زمینه گاز اعلام کنند. وزیران شرکت کننده در همایش

○ با توجه به وجود بیش از ۴۱ درصد منابع گاز جهان در منطقه خاورمیانه و همچنین ذخایر بزرگ ایران، روسیه و قطر (که بر سر هم بیش از ۵۵ درصد ذخایر گازی جهان را در اختیار دارند)، اگر این سه کشور بر سر روش عرضه و شیوه قیمتگذاری گاز به هماوایی برسند، دگرگونی شگرفی در صنعت گاز پدید می آید و این کشورها نقش اصلی را در معادلات آینده بازار جهانی انرژی بازی خواهند کرد.

۲۰۰۸ واگذار شد. در آن نشست سه روزه، کارشناسان برجسته کشورهای صادرکننده گاز درباره اساسنامه سازمان به گفتگو پرداختند و متن اساسنامه را که پیش نویس آن از سوی ایران تهیه شده بود، برای دادن به نشست وزیران مجمع، نهایی کردند.

وزیران انرژی ۱۲ کشور صادرکننده گاز، در ۲۳ دسامبر ۲۰۰۸ برای تصویب نهایی اساسنامه سازمان در مسکو گرد آمدند. با تصویب اساسنامه سازمان و تعیین دوحه بعنوان محل دبیرخانه این سازمان، مجمع کشورهای صادرکننده گاز، به سازمانی رسمی تبدیل شد. این مجمع که در سال ۲۰۰۱ برپا شده بود، پیش از آن يك سازمان به شمار نمی آمد. هفتمین نشست وزیران انرژی کشورهای صادرکننده گاز، يك نشست ویژه به شمار می رود زیرا در این نشست، سازمان بین المللی کشورهای صادرکننده گاز اعلام موجودیت کرد و مواد اصلی و کلیدی منشور این سازمان تنظیم شد. این نشست، یکی از نشستهای مرسوم و سالانه‌یی است که از هفت سال پیش، پیاپی برگزار شده و درباره وضع کنونی بازار گاز، دشواریها و تنگناهای پیش روی شرکتهای گازی و کشورهای و نیز راههای دستیابی به قواعد مشترک بازی، گفتگو می شود.

وزیر انرژی روسیه، درباره این نشست گفت: يك رویکرد همه گیر برای بررسی روند کنونی بازار گاز، لازم است و همه کشورهای فعال در بازار گاز باید در این زمینه شرکت کنند و این یکی از وظایفی است که سازمان تازه باید به آن بپردازد.

ذخایر گازی جهان و جایگاه مناطق مهم گاز

ذخایر جهانی گاز طبیعی در اندازه‌یی است که با روند کنونی مصرف، تا بیش از ۶۰ سال دیگر گاز برای تولید وجود خواهد داشت. روی هم رفته، حجم ذخایر گاز طبیعی جهان در سال ۲۰۰۷، با ۱/۱۴ تریلیون متر مکعب افزایش نسبت به سال پیش از آن، به ۱۷۷/۳۶ تریلیون متر مکعب رسید. در ده سال گذشته، ذخایر اثبات شده گاز خاورمیانه و شمال آفریقا، بیش از دو برابر شده و از ۳۴/۷ تریلیون

○ همه کشورهای که گاز طبیعی هنگفتی دارند، از صادرکنندگان بزرگ گاز نیستند. برای نمونه، ایران و ونزوئلا در زمینه سرمایه گذاری و فناوری اکتشاف و استخراج منابع گاز طبیعی شان، با کمبودهایی روبه رویند. روسیه که تا چند سال آینده، غول جهانی تولید گاز خواهد بود، دارای ۴۴/۶۵ تریلیون متر مکعب منابع گازی است و بیش از ۱۹ درصد صادرات گاز طبیعی جهان را در دست دارد؛ در حالی که سهم ایران از صادرات گاز در جهان، با وجود داشتن ۲۷/۸ تریلیون متر مکعب ذخایر گاز، تنها نزدیک به يك درصد است.

برای نهایی کردن اساسنامه سازمان مطرح کردند، بلکه ایران و روسیه نیز طرحهای خود را برای برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز به دست دادند. طرح ایران، بیشتر به اساسنامه اوپک نزدیک بود و طرح روسیه، به گونه‌یی ملایمتر تنظیم شده و وظیفه سازمان را بیشتر بر تهیه فرمولی برای تعیین بهای گاز و بررسی راههای تازه خطوط لوله انتقال گاز استوار کرده بود. در واقع، اساسنامه پیشنهادی ایران، بر چگونگی فعالیت و اصول حاکم بر این سازمان تازه متمرکز بود و اساسنامه پیشنهادی روسیه، بر تعیین راهکار پایدار نگهداشتن بهای گاز و راههای جابه جایی آن.

در واقع، اندیشه برپا کردن سازمان کشورهای صادرکننده گاز هنگامی استواری یافت که پیشنهاد ایران از سوی روسیه و دیگر تولیدکنندگان گاز طبیعی پذیرفته و قرار شد این موضوع در نشست شورای کشورهای صادرکننده گاز در دوحه مطرح شود. با این حال، طرح یادشده که در دستور کار رسمی این نشست نبود، تا اندازه زیادی در کناره ماند و به نشست مسکو در ۲ ژوئن

جدول ۱- ذخایر گازی جهان در پایان ۲۰۰۷ میلادی

نسبت ذخایر به تولید	سهم (درصد)	حجم ذخیره (تریلیون متر مکعب)	نام کشور
۷۳/۵	۲۵/۲	۴۴/۶۵	روسیه
*	۱۵/۷	۲۷/۸۰	ایران
*	۱۴/۴	۲۵/۶۰	قطر
۹۴/۴	۴/۰	۷/۱۷	عربستان
*	۳/۴	۶/۰۹	امارات عربی متّحده
*	۳/۰	۵/۳۰	نیجریه
*	۲/۹	۵/۱۵	ونزوئلا
۵۴/۴	۲/۵	۴/۵۲	الجزایر
۳۹/۶	۱/۵	۲/۶۷	ترکمنستان
۴۰/۹	۱/۴	۲/۴۸	مالزی
۴۴/۳	۱/۲	۲/۰۶	مصر
۹۸/۴	۰/۸	۱/۵۰	لیبی
۵۴/۷	۰/۴	۰/۷۴	بولیوی
۲۸/۶	۰/۴	۰/۶۹	عمان
۱۲/۳	۰/۳	۰/۴۸	ترینیداد و توباگو
۲۸	۰/۲	۰/۳۴	برونئی
۶۰/۳	۱۰۰/۰	۱۷۷/۳۶	جهان

* بیش از صد سال

منبع: BP Statistical Review of World Energy' 2008

روسیه بیش از ۲۵ درصد ذخایر گازی جهان را در اختیار دارد و ایران و قطر، پس از روسیه، دومین و سومین کشورهای دارنده ذخایر گازی طبیعی جهانند.

پرسشی که در اینجا پیش می‌آید این است که آیا ایران با وجود نقش کمرنگ در زمینه صادرات گاز، تا چه اندازه می‌تواند یکی از مهره‌های کلیدی در سازمان کشورهای صادرکننده گاز باشد. پاسخ این است که ایران اگر چه از صادرکنندگان بزرگ گاز نیست، ولی بعنوان یکی از بزرگترین کشورهای دارنده گاز، می‌تواند نقشی برجسته در این سازمان داشته باشد. ایران در زمینه ذخایر گاز، دومین و در زمینه تولید گاز چهارمین کشور است و بدین سان از توانمندی بالایی

متر مکعب در ۱۹۹۶، به ۸۱/۲۳ تریلیون متر مکعب در ۲۰۰۶ رسیده است که رشدی ۱۳۴ درصدی نشان می‌دهد. این، در حالی است که افزایش ذخایر گاز در جهان نزدیک به نیمی از این رقم، یعنی کمابیش ۶۸/۵ درصد بوده است. در همین دوره (۲۰۰۶-۱۹۹۶)، تولید گاز کشورهای عربی و ایران بیش از دو برابر شده و به ۴۸۰ میلیارد متر مکعب رسیده است که ۱۰۲ درصد فزونی داشته، در حالی که افزایش تولید گاز در جهان در همین مدت بیش از ۲۸/۶ درصد نبوده است.

بیش از ۴۱ درصد ذخایر گازی جهان در خاورمیانه است: ایران ۱۵/۷ درصد، قطر ۱۴/۴ درصد، عربستان ۴ درصد و امارات عربی متّحده ۳/۴ درصد از ذخایر گاز جهان را در اختیار دارند و به دیگر سخن، نزدیک به ۷۳ درصد ذخایر گاز خاورمیانه در محدوده ایران و قطر قرار دارد.

ایران در سال ۲۰۰۷ افزایشی ۲۲۰ میلیارد متر مکعبی در حجم ذخایر گاز طبیعی خود داشت. ذخایر گاز ایران، از ۱۳/۹۲ تریلیون متر مکعب در ۱۹۸۷ به ۲۷/۸ تریلیون متر مکعب در ۲۰۰۷ افزایش یافت. بدین سان، این کشور همچنان دومین کشور دارنده ذخایر گاز طبیعی پس از روسیه است. سهم ایران از کل ذخایر گاز جهان در ۱۳۸۶، برابر ۱۵/۷ درصد و نسبت ذخایر به تولید آن بیش از صد سال بوده است.

بر پایه تازه‌ترین آمارها، ذخایر گاز عربستان ۷/۱۷ تریلیون متر مکعب است که ۴ درصد از ذخایر گاز طبیعی جهان را در بر می‌گیرد و آن کشور پس از روسیه، ایران و قطر در رده چهارم جای دارد. گفتنی است که بیشتر ذخایر گازی عربستان گاز همراه است. این کشور هم‌اکنون گازی برای صدور استخراج نمی‌کند و تولید گاز طبیعی مایع شده هم ندارد، ولی می‌تواند نامزد پیوستن به سازمان کشورهای صادرکننده گاز در چند سال آینده باشد.

با توجه به ذخایر بزرگ نفت و گاز ایران، روسیه و قطر، این سه کشور بر سر هم ۵۵/۳ درصد ذخایر گازی جهان را دارا هستند و می‌توانند نقش برجسته‌ای در معادلات آینده بازار جهانی انرژی بازی کنند.

بر خوردار است.

همه کشورهای که گاز طبیعی هنگفتی دارند، از صادرکنندگان بزرگ گاز نیستند. برای نمونه، ایران و نروژ در زمینه سرمایه‌گذاری و فناوری اکتشاف و استخراج منابع گاز طبیعی‌شان، با کمبودهایی روبه‌رویند. روسیه که تا چند سال آینده، غول جهانی تولید گاز خواهد بود، دارای ۴۴/۶۵ تریلیون متر مکعب منابع گازی است و بیش از ۱۹ درصد صادرات گاز طبیعی جهان را در دست دارد؛ در حالی که سهم ایران از صادرات گاز در جهان، با وجود داشتن ۲۷/۸ تریلیون متر مکعب ذخایر گاز، تنها نزدیک به یک درصد است.

اعضای سازمان کشورهای صادرکننده گاز از جمله ایران، روسیه، قطر و الجزایر که از تولیدکنندگان اصلی گاز به‌شمار می‌روند، بر سر هم بیش از ۷۵ درصد ذخایر گاز طبیعی جهان و بیش از ۴۲ درصد از تولید آنرا در دست دارند.

تولید جهانی گاز طبیعی و چشم‌انداز آن

تولید جهانی گاز طبیعی، از ۲۲۳۵/۷ میلیارد متر مکعب در ۱۹۹۷، به بیش از ۲۹۴۰ میلیارد متر مکعب در ۲۰۰۷ افزایش یافته است. تولیدکنندگان بزرگ گاز طبیعی عبارتند از: روسیه، آمریکا، کانادا، ایران، نروژ، الجزایر، عربستان، ترکمنستان و قطر. روسیه، هم‌اینک بیش از ۲۰/۶ درصد از گاز جهان را تولید می‌کند و بزرگترین تولیدکننده گاز به‌شمار می‌رود. خاورمیانه و آفریقا، با اینکه کمابیش ۵۰ درصد ذخایر گازی جهان را در خود جای داده‌اند، تنها ۱۶/۷ درصد از گاز جهان را تولید می‌کنند. بزرگترین تولیدکنندگان گاز در خاورمیانه و آفریقا در ۲۰۰۷، ایران با ۱۱۱/۹ میلیارد متر مکعب، الجزایر با ۸۳ میلیارد متر مکعب، عربستان با ۷۵/۹ میلیارد متر مکعب، قطر با ۵۹/۸ میلیارد متر مکعب، امارات عربی متحده با ۴۹/۲ میلیارد متر مکعب، مصر با ۴۶/۵ میلیارد متر مکعب و نیجریه با ۳۵ میلیارد متر مکعب بوده‌اند. سهم این مناطق از کل تولید گاز جهان، از ۱۲/۳ درصد در ده سال پیش، به

۱۶/۷ درصد در ۲۰۰۷ رسیده است. با این همه، افزایش چشمگیر صدور گاز از این مناطق برای کشورهای واردکننده اهمیت ویژه دارد. برنامه‌های قطر، الجزایر، لیبی و مصر نشان می‌دهد که صادرات گاز کشورهای عربی در ۲۰۰۶، به ۱۴۳ میلیارد متر مکعب رسیده که نزدیک به یک پنجم کل صادرات گاز جهان است.

ایران، با اینکه دارای ذخایر عظیم گازی است و در زمینه تولید گاز از ۱۹۹۷ تاکنون رو به پیشرفت بوده، ولی تارسیدن به جایگاهی که شایسته آن است، راهی دراز در پیش دارد. تولید گاز ایران در ۱۹۹۷، برابر با ۴۷ میلیارد متر مکعب بوده که در ۲۰۰۷ (با افزایش سه درصدی در سنجش با سال پیش از آن) به ۱۱۱/۹ میلیارد متر مکعب رسیده است. این رقم در ۲۰۰۶ فزون بر ۱۰۸/۶ میلیارد متر مکعب گفته شده بود. سهم ایران در تولید جهانی گاز در ۲۰۰۷، ۳/۸ درصد بوده و بدین سان این کشور در سه سال گذشته، با یک رتبه بالا

○ ایران، با اینکه دارای ذخایر عظیم گازی است و در زمینه تولید گاز از ۱۹۹۷ تاکنون رو به پیشرفت بوده، ولی تارسیدن به جایگاهی که شایسته آن است، راهی دراز در پیش دارد. تولید گاز ایران در ۱۹۹۷، برابر با ۴۷ میلیارد متر مکعب بوده که در ۲۰۰۷ (با افزایش سه درصدی در سنجش با سال پیش از آن) به ۱۱۱/۹ میلیارد متر مکعب رسیده است. این رقم در ۲۰۰۶ فزون بر ۱۰۸/۶ میلیارد متر مکعب گفته شده بود. سهم ایران در تولید جهانی گاز در ۲۰۰۷، ۳/۸ درصد بوده و بدین سان این کشور در سه سال گذشته، با یک رتبه بالا آمدن، چهارمین کشور بزرگ تولیدکننده گاز شناخته شده است.

○ بزرگترین مصرف کنندگان گاز جهان عبارتند از: آمریکا با ۲۲/۶٪، روسیه با ۲۱/۶٪، ایران با ۳/۸٪ و کانادا با ۳/۲٪ سهم از کل مصرف جهانی. بر پایه گزارش BP، مصرف گاز طبیعی ایران در ۲۰۰۷، تنها ۱۰۰ میلیون متر مکعب کمتر از تولید این فرآورده بوده است. مصرف گاز طبیعی ایران، از ۴۷/۱ میلیارد متر مکعب در ۱۹۹۷ به ۱۱۱/۸ میلیارد متر مکعب در ۲۰۰۷ افزایش یافته است. نرخ رشد مصرف در سنجش با ۲۰۰۶ بیش از ۲/۹ درصد بوده و هم‌اکنون، کمابیش ۳/۸ درصد از کل مصرف گاز در جهان است.

آمدن، چهارمین کشور بزرگ تولیدکننده گاز شناخته شده است. روسیه با ۲۰/۶ درصد، آمریکا با ۱۸/۸ درصد و کانادا با ۶/۲ درصد، به ترتیب در رتبه‌های نخست تا سوم جا گرفته‌اند.

ایران در زمینه تولید گاز طبیعی، در ۲۰۰۴ پنجمین تولیدکننده جهان شناخته شده و تولید گاز طبیعی ایران در آن سال ۳/۲ درصد از کل تولید گاز طبیعی در جهان بود. در آن سال، روسیه، ایالات متحده آمریکا، کانادا و انگلیس، به ترتیب چهار کشور نخست در زمینه تولید گاز طبیعی بودند. تولید گاز طبیعی این چهار کشور به ترتیب ۲۱/۰، ۲۰/۰، ۶/۸ و ۳/۶ درصد از کل تولید گاز طبیعی جهان در ۲۰۰۴ بوده است.

عربستان نیز گرچه از دیدگاه ذخایر گازی در رده چهارم است، ولی در زمینه تولید گاز وضع خوبی ندارد و با تولید ۷۵/۹ میلیارد متر مکعب در سال، پایین‌تر از ایران و در رده هفتم قرار دارد.

جدول ۲- حجم تولید گاز در کشورهای بزرگ تولیدکننده گاز در جهان

میلیارد متر مکعب

سهم از کل (درصد)	۲۰۰۷	۲۰۰۵	۲۰۰۳	۲۰۰۱	۲۰۰۰	۱۹۹۹	۱۹۹۸	۱۹۹۷	
۲۶/۸	۷۹۰/۲	۷۶۰/۰	۷۲۳/۵	۶۷۷/۳	۶۷۴/۵	۶۵۶/۳	۶۴۴/۶	۶۲۷/۴	روسیه
۱۸/۸	۵۴۵/۹	۵۱۱/۱	۵۴۰/۸	۵۶۴/۷	۵۵۰/۶	۵۴۱/۶	۵۴۹/۲	۵۴۳/۱	آمریکا
۶/۲	۱۸۳/۷	۱۸۷/۴	۱۸۴/۷	۱۸۶/۸	۱۸۳/۲	۱۷۷/۴	۱۷۱/۳	۱۶۵/۸	کانادا
۳/۸	۱۱۱/۹	۱۰۰/۹	۸۱/۵	۶۶/۰	۶۰/۲	۵۶/۴	۵۰/۰	۴۷/۰	ایران
۳/۰	۸۹/۷	۸۵/۰	۷۳/۱	۵۳/۹	۴۹/۷	۴۸/۵	۴۴/۲	۴۳/۰	نروژ
۲/۸	۸۳/۰	۸۸/۲	۸۲/۸	۷۸/۲	۸۴/۴	۸۶/۰	۷۶/۶	۷۱/۸	الجزایر
۲/۶	۷۵/۹	۷۱/۲	۶۰/۱	۵۳/۷	۴۹/۸	۴۶/۲	۴۶/۸	۴۵/۳	عربستان
۲/۳	۶۷/۴	۵۸/۸	۵۵/۱	۴۷/۹	۴۳/۸	۲۱/۳	۱۲/۴	۱۶/۱	ترکمنستان
۲/۰	۵۹/۸	۴۵/۸	۳۱/۴	۲۷/۰	۲۳/۷	۲۲/۱	۱۹/۶	۱۷/۴	قطر
۱۲/۱	۳۵۵/۸	۳۱۷/۵	۲۵۹/۹	۲۲۴/۸	۲۰۶/۸	۱۹۳/۸	۱۸۴/۰	۱۷۵/۴	خاورمیانه
۱۰۰/۰	۲۹۴۰/۰	۲۷۷۵/۵	۲۶۱۸/۸	۲۴۸۹/۷	۲۴۳۳/۰	۲۳۵۱/۴	۲۲۸۸/۷	۲۲۳۸/۸	جهان

۲۰۳۰-۲۰۰۶ برابر با ۱/۷٪ خواهد بود.

مصرف جهانی گاز طبیعی و چشم‌انداز آن

بزرگترین مصرف‌کنندگان گاز جهان عبارتند از: آمریکا با ۲۲/۶٪، روسیه با ۲۱/۶٪، ایران با ۳/۸٪ و کانادا با ۳/۲٪ سهم از کل مصرف جهانی. برپایه گزارش BP، مصرف گاز طبیعی ایران در ۲۰۰۷، تنها ۱۰۰ میلیون متر مکعب کمتر از تولید این فرآورده بوده است. مصرف گاز طبیعی ایران، از ۴۷/۱ میلیارد متر مکعب در ۱۹۹۷ به ۱۱۱/۸ میلیارد متر مکعب در ۲۰۰۷ افزایش یافته است. نرخ رشد مصرف در سنجش با ۲۰۰۶ بیش از ۲/۹ درصد بوده و هم‌اکنون، کمابیش ۳/۸ درصد از کل مصرف گاز در جهان است. مصرف گاز طبیعی در عربستان نیز نزدیک به ۲/۶ درصد از مصرف جهانی گاز را در برمی‌گیرد و رتبه دهم در جهان را دارد. در خور توجه است که مصرف جهانی گاز طبیعی نیز در ۲۰۰۷ با افزایش ۳/۱ درصدی به ۲۹۲۲ میلیارد متر مکعب رسیده است.

برپایه چشم‌انداز مصرف گاز طبیعی در جهان، پیش‌بینی شده از سوی IEA، در ۲۰۳۰ مصرف گاز با نرخ رشد ۱/۸٪ به بیش از ۴۴۳۴ میلیارد متر مکعب افزایش خواهد یافت. بیشترین نرخ رشد مصرف در چین، هند، خاورمیانه و آمریکای لاتین، به ترتیب با نرخهای رشد ۵/۸٪، ۴/۸٪، ۳/۸٪ و ۳٪ خواهد بود. در دوره ۲۰۳۰-۲۰۰۶، میانگین نرخ رشد مصرف کشورهای OECD ۰/۹٪ و میانگین نرخ رشد مصرف کشورهای غیر OECD ۲/۵٪ خواهد بود.

دادوستد بین‌المللی گاز طبیعی در جهان

حجم دادوستد گاز طبیعی در جهان در ۲۰۰۷- برپایه گزارشهای BP، ۷۷۶ میلیارد متر مکعب برآورد شده است. سهم خاورمیانه از صادرات جهانی گاز، با ذخایر فراوان گازی، ۸/۵٪ در ۲۰۰۷ بوده است. با توجه به اینکه گاز طبیعی یکی از انرژیهای مهم سده ۲۱ به‌شمار

○ خرید و فروش سنتی گاز طبیعی در بازار جهانی، برپایه پذیرش دو سویه خریدار و فروشنده، بی‌در نظر گرفتن شرایط بازار، سبب شده است که عرضه‌کنندگان این حامل انرژی در گفتگوهای خود برای بازاریابی و فروش گاز با دشواری روبه‌رو شوند. در نتیجه، وجود سازمانی مانند سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) در بخش گاز نیز بایسته است.

هم‌اینک، اعضای سازمان کشورهای صادرکننده گاز بیش از ۴۲ درصد گاز تولیدی جهان را به خود اختصاص داده‌اند و چشم‌انداز تولید جهانی گاز نیز نشانگر آن است که بیشتر کشورهای تولیدکننده گاز که در منطقه OECD قرار دارند و بیش از ۳۷ درصد گاز جهان را تولید می‌کنند، تا سال ۲۰۳۰ با کاهش تولید روبه‌رو خواهند شد.

چشم‌انداز تولید گاز در جهان مؤید این واقعیت است که سهم تولید گاز کشورهای غیر OECD - که بیشتر اعضای سازمان کشورهای صادرکننده گاز را در برمی‌گیرد - در سالهای آینده افزایش چشمگیر دارد و نقش این کشورها در عرضه گاز مورد نیاز مصرف‌کنندگان دوچندان خواهد شد. در واقع، سهم اعضای سازمان کشورهای صادرکننده گاز تا سال ۲۰۳۰ به بیش از ۵۵ درصد افزایش خواهد یافت. در این میان، خاورمیانه بیشترین نرخ رشد تولید (۴/۸٪) را تجربه خواهد کرد و پس از آن آفریقا با نرخ رشد ۳/۵٪ در جایگاه دوم خواهد بود. در سال ۲۰۳۰، قطر با نرخ رشد تولید ۵/۳٪ جایگاه نخست و ایران با نرخ رشد تولید ۴/۷٪ جایگاه دوم را خواهند داشت. میانگین نرخ رشد تولید گاز جهان در دوره

جدول ۳- چشم انداز تولید گاز طبیعی در جهان تا ۲۰۳۰

میلیارد متر مکعب

میانگین نرخ رشد سالانه در دوره ۲۰۰۶-۲۰۳۰ (درصد)	سهم از کل	۲۰۳۰	۲۰۱۵	سهم از کل	۲۰۰۶	۲۰۰۰	
-۰/۱	۲۴/۵	۱۰۸۶	۱۱۴۹	۳۷/۷	۱۱۱۷	۱۱۰۷	OECD
۰/۰	۱۷/۳	۷۶۵	۷۹۵	۲۵/۷	۷۶۱	۷۶۳	آمریکای شمالی
-۰/۶	۳/۷	۱۶۴	۱۹۶	۶/۴	۱۸۸	۱۸۲	کانادا
-۰/۱	۱۱/۶	۵۱۵	۵۳۵	۱۷/۷	۵۲۴	۵۴۴	ایالات متحده آمریکا
-۱/۴	۴/۹	۲۱۷	۲۸۲	۱۰/۳	۳۰۵	۳۰۲	اروپا
۱/۵	۲/۹	۱۲۷	۱۲۱	۳/۰	۸۹	۵۳	نروژ
-۸/۴	۰/۲	۱۰	۴۴	۲/۸	۸۴	۱۱۵	انگلیس
۳/۰	۲/۳	۱۰۴	۷۲	۱/۷	۵۱	۴۱	پاسفیک
۳/۴	۲/۲	۹۶	۶۴	۱/۵	۴۳	۳۳	استرالیا
۲/۵	۷۵/۵	۳۳۴۸	۲۳۶۳	۶۲/۳	۱۸۴۲	۱۴۲۵	غیر OECD
۱/۰	۲۴/۱	۱۰۶۹	۹۶۳	۲۸/۶	۸۴۶	۷۳۸	اروپای شرقی و اوراسیا
۲/۵	۱/۱	۴۸	۴۰	۰/۹	۲۶	۱۲	قزاقستان
۰/۸	۱۷/۹	۷۹۴	۷۱۲	۲۲/۰	۶۵۱	۵۸۳	روسیه
۲/۰	۲/۳	۱۰۳	۹۲	۲/۲	۶۴	۴۷	ترکمنستان
۲/۰	۱۲/۲	۵۴۰	۴۴۹	۱۱/۳	۳۳۵	۲۴۷	آسیا
۲/۹	۲/۶	۱۱۵	۱۰۴	۲/۰	۵۹	۲۷	چین
۲/۰	۱/۰	۴۵	۴۱	۰/۹	۲۸	۲۵	هند
۴/۸	۲۲/۵	۹۹۹	۴۸۳	۱۰/۹	۳۲۴	۲۰۴	خاورمیانه
۴/۷	۷/۱	۳۱۳	۱۳۹	۳/۵	۱۰۴	۵۸	ایران
۵/۳	۳/۸	۱۶۹	۱۲۴	۱/۷	۴۹	۲۸	قطر
۳/۵	۱۰/۲	۴۵۲	۲۸۶	۶/۷	۱۹۷	۱۳۳	آفریقا
۱/۸	۳/۲	۱۴۲	۱۰۶	۳/۱	۹۲	۸۶	الجزایر
۶/۳	۲/۹	۱۲۷	۶۴	۱/۰	۲۹	۱۳	نیجریه
۳/۱	۶/۵	۲۸۷	۱۸۲	۴/۷	۱۳۹	۱۰۴	آمریکای لاتین
۱/۱	۱/۴	۶۰	۴۹	۱/۵	۴۵	۴۰	آرژانتین
۵/۲	۰/۹	۳۸	۱۷	۰/۴	۱۱	۷	برزیل
۲/۸	۱/۴	۶۱	۴۶	۱/۰	۳۱	۱۳	ترینیداد و توباگو
۴/۴	۱/۶	۷۰	۳۳	۰/۸	۲۵	۲۸	ونزوئلا
۱/۷	۱۰۰/۰	۴۴۳۴	۳۵۱۲	۱۰۰/۰	۲۹۵۹	۲۵۳۱	جهان

مأخذ: World Energy Outlook, 2008

الگویی جداگانه از بازار در حوزه گاز، به امنیت دارندگان گاز پایداری خواهد بخشید. همکاری کشورهای تولیدکننده گاز می تواند از رقابتهای ناسالم جلوگیری کند و پایه گذار رقابتی سازنده میان آنها باشد و به بهره گیری اندیشمندانه از ذخایری که این کشورها در اختیار دارند، بینجامد.

گفتنی است که به علت ناهمسانبایی که در ماهیت عرضه و فروش گاز طبیعی و نفت خام وجود دارد، همکاری کشورهای عرضه کننده گاز برای قیمتگذاری و کنترل تولید آن تا اندازه ای دشوار شده است و برپایه سازمانی برای رایزنی و سیاستگذاری در این زمینه، می تواند نقش مهمی در بهسازی شرایط و ساماندهی بازار بازی کند و سودمندیهای برای دارندگان ذخایر گازی و نیز صادر کنندگان گاز خواهد داشت:

۱- تعیین بهای گاز بر پایه عرضه و تقاضا: هم اینک، راهکار ویژه ای برای تعیین بهای گاز در جهان وجود ندارد و گاز طبیعی به صورت منطقه ای قیمتگذاری می شود. بدین سان، تعیین بهای گاز یکی از چالش برانگیزترین بخشها در قراردادهای گاز است و خریداران و فروشندگان بر سر بهای گاز با دشواری روبه رو می شوند.

۲- بدهستان تولید کنندگان و مصرف کنندگان: نبود

می رود و نقش بسیار مهمی در بازرگانی جهانی، بعنوان یک سوخت مهم خواهد داشت، کشورهای منطقه خاورمیانه، با داشتن ذخایر بسیار فراوان باید از مزیت های این سوخت پاک، برای استفاده داخلی و صادرات به کشورهای گوناگون استفاده کند.

در سال ۲۰۰۷، حجم صادرات گاز ایران برابر ۶/۱۶ میلیارد متر مکعب، با ۰/۷۹ درصد از کل صادرات جهان و حجم واردات گاز طبیعی کشور برابر ۶/۱ میلیارد متر مکعب، یا ۰/۷۸ درصد کل واردات جهان بوده است.

بایستگی و سودمندیهای برپاشدن سازمان

کشورهای صادر کننده گاز

سازمان کشورهای صادر کننده گاز، فزون بر ابعاد اقتصادی، می تواند زمینه ساز همگراییهای آینده منطقه ای و بین المللی شود و به گونه ای قطب مهم اقتصادی و سیاسی در منطقه و جهان در آید. برپایی چنین سازمانی می تواند مایه پیوستگی بیشتر و ژرفتر کشورهای عضو شود و گسترش روز افزون همکاریها و روابط را بر پایه سود متقابل برای آنها در پی داشته باشد. در پرتو چنین شرایطی، فزون بر آنکه صادر کنندگان گاز به گونه مستقیم با یکدیگر رقابت نخواهند کرد، درباره بهای گاز صادراتی نیز می توانند به هم نزدیک شوند.

خرید و فروش سنتی گاز طبیعی در بازار جهانی، بر پایه پذیرش دوسویه خریدار و فروشنده، بی در نظر گرفتن شرایط بازار، سبب شده است که عرضه کنندگان این حامل انرژی در گفتگوهای خود برای بازاریابی و فروش گاز با دشواری روبه رو شوند. در نتیجه، وجود سازمانی مانند سازمان کشورهای صادر کننده نفت (اوپک) در بخش گاز نیز بایسته است. از سوی دیگر، کمابیش همه قراردادهای خرید و فروش گاز بلندمدت است که بهای گاز در آنها بر پایه دگر گونیهای بهای نفت خام تعیین می شود و چنانچه بند بازنگری سالانه قیمت در آنها نیاید، ممکن است منافع اقتصادی و حتی امنیتی کشورهای طرف قرارداد را به خطر اندازد. پس، تعیین

○ روی هم رفته، همبستگی کشورهای دارندنده ذخایر بزرگ گاز و صادر کنندگان گاز در چارچوب سازمان کشورهای صادر کننده گاز، موجب عرضه گاز طبیعی به بهای واقعی به مشتریان می شود و خریداران ناگزیر از پیروی از سیاستهای این سازمان خواهند بود؛ هر چند پذیرش این واقعیت از سوی خریداران دشوار است و چه بسا با ایستادگی آنها روبه رو شود.

○ بیشترین ایستادگی در برابر سازمان کشورهای صادرکننده گاز، از سوی آمریکا و همپیمانان غربی آن روی خواهد داد، زیرا این کشورها سرمایه‌های هیدروکربوری ارزشمند کشورهای دارای ذخایر را به بهای ناچیز می‌خرند و پس از تبدیل آنها به فرآورده‌هایی با ارزش افزوده بالا، به بهای چندین برابر، به مشتریان این کالاها و فرآورده‌ها (که بسیاری از آنها همین دارندگان منابع زیرزمینی هستند) می‌فروشند و سودی سرشار می‌برند. پس، طبیعی است که در برابر برپایی این سازمان تازه، از خود ایستادگی نشان دهند.

صادرکننده گاز خواهد رسید، زیرا در چارچوب این سازمان، کشورهای دارای ذخایر طبیعی گاز و صادرکننده آن می‌توانند با پیش‌بینی سیاست‌های سنجیده و یکدست، به دفاع از حقوق خود بپردازند و گاز را به

یک بازار منسجم و همخوان با شرایط رقابت، دو سوی درگیر در بازرگانی گاز را با دشواری روبه‌رو ساخته است. برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، وضعی پدید می‌آورد که خریداران و فروشندگان بتوانند در پرتو رقابت و قوانین حاکم بر این بازار، به دادوستد گاز بپردازند.

۳. پایداری بازار گاز و امنیت عرضه آن: در شرایط کنونی، تولیدکننده در آغاز باید به بودن خریدار مطمئن و بلند مدت پشتگرم باشد و سپس به سرمایه‌گذاری در تولید گاز اقدام کند. پس، ناپایداری بازار گاز و نبود امنیت اقتصادی برای عرضه‌کنندگان، از برجسته‌ترین عوامل به خطر افتادن سرمایه‌گذاری کشورهای تولیدکننده و صادرکننده گاز است.

۴. آثار استراتژیک بودن گاز در جهان: گاز طبیعی یکی از کالاهای استراتژیک در جهان است و دارندگان منابع گاز می‌توانند از آن برای اثرگذاری بر دادوستدهای جهانی بهره‌گیرند. بدین‌سان، سازمان کشورهای صادرکننده گاز می‌تواند در زمینه عرضه و مصرف گاز و همچنین قیمتگذاری آن نقش کلیدی بازی کند.

۵. سود برپایی یک سازمان ناظر و سیاستگذار در زمینه صادرات گاز در جهان، بیش از همه به کشورهای

جدول ۲- حجم مصرف کشورهای بزرگ مصرف‌کننده گاز در سالهای گوناگون

میلیارد متر مکعب

سهم از کل (درصد)	۲۰۰۷	۲۰۰۵	۲۰۰۳	۲۰۰۱	۲۰۰۰	۱۹۹۹	۱۹۹۸	۱۹۹۷	
آمریکا	۲۲/۶	۶۵۲/۹	۶۲۳/۳	۶۳۰/۸	۶۲۹/۷	۶۶۰/۷	۶۳۴/۴	۶۲۹/۹	۶۴۳/۸
روسیه	۲۱/۶	۶۳۱/۹	۵۹۸/۶	۵۷۱/۲	۵۵۲/۹	۵۵۱/۹	۵۳۶/۲	۵۲۹/۴	۵۱۹/۱
ایران	۳/۸	۱۱۱/۸	۱۰۲/۴	۸۲/۹	۷۰/۲	۶۲/۹	۵۸/۴	۵۱/۸	۴۷/۱
کانادا	۳/۲	۹۴	۹۸/۱	۹۷/۷	۸۸/۲	۹۲/۸	۸۷/۴	۸۳/۴	۸۷/۲
خاورمیانه	۱۰/۲	۲۹۹/۴	۲۷۶/۸	۲۲۶/۱	۱۹۸/۴	۱۸۵/۴	۱۸۰/۱	۱۷۳/۷	۱۶۴/۹
جهان	۱۰۰/۰	۲۹۲۱/۹	۲۷۶۵/۲	۲۵۹۰/۹	۲۴۵۵	۲۴۳۷/۳	۲۳۳۵/۷	۲۲۷۸/۶	۲۲۴۵/۱

منبع: BP Statistical Review of World Energy, 2008

برای کشورهای بزرگتر در این پهنه - ایران و روسیه - نیز سودهایی به همراه خواهد داشت.

۸- این سازمان، فزون بر ابعاد گوناگون اقتصادی آن، می تواند به همگراییهای منطقه‌یی و بین‌المللی در آینده بینجامد و به گونه‌ی يك قطب مهم اقتصادی و سیاسی در جهان امروز در آید.

۹- بریایی چنین سازمانی، می تواند به همبستگی بیشتر و ژرفتر کشورهای عضو بینجامد و موجب

بهای واقعی آن صادر کنند.

۶- با بریایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، ایران و روسیه که از بزرگترین ذخایر اثبات شده گاز طبیعی در جهان برخوردارند، نقشی برجسته در این سازمان بازی خواهند کرد.

۷- با بریایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، چه بسا کشورهای کوچک با ذخایر گازی اندک نیز خواستار پیوستن به آن شوند و این روند، گذشته از آن کشورها،

جدول ۵ - چشم انداز مصرف گاز طبیعی در جهان در سالهای گوناگون

میلیارد متر مکعب

میانگین نرخ رشد سالانه در دوره ۲۰۰۶-۲۰۳۰ (درصد)	سهم (درصد)	۲۰۳۰	۲۰۱۵	سهم (درصد)	۲۰۰۶	۲۰۰۰	
۰/۹	۴۱/۲	۱۸۲۷	۱۶۴۵	۵۰/۲	۱۴۶۵	۱۴۰۷	OECD
۰/۷	۲۰/۵	۹۰۸	۸۴۸	۲۶/۳	۷۶۶	۷۹۹	آمریکای شمالی
۰/۱	۱۴/۲	۶۳۱	۶۵۲	۲۱/۰	۶۱۱	۶۶۹	ایالات متحده آمریکا
۱/۰	۱۵/۷	۶۹۴	۶۱۴	۱۸/۶	۵۴۱	۴۷۸	اروپا
۱/۵	۵/۱	۲۲۵	۱۸۳	۵/۴	۱۵۸	۱۳۰	پاسفیک
۱/۳	۲/۹	۱۲۸	۱۰۴	۳/۲	۹۴	۸۲	ژاپن
۲/۵	۵۸/۸	۲۶۰۷	۱۸۶۷	۴۹/۸	۱۴۵۱	۱۱۳۵	غیر OECD
۰/۹	۱۹/۱	۸۴۶	۷۷۹	۲۳/۲	۶۷۶	۶۰۶	اروپای شرقی و اوراسیا
۰/۷	۱۱/۸	۵۲۴	۵۰۷	۱۵/۲	۴۴۴	۳۹۵	روسیه
۳/۶	۱۵/۰	۶۶۶	۴۱۴	۹/۸	۲۸۵	۱۸۵	آسیا
۵/۸	۵/۰	۲۲۱	۱۲۱	۲/۰	۵۸	۲۸	چین
۴/۸	۲/۶	۱۱۷	۵۷	۱/۳	۳۸	۲۵	هند
۳/۸	۱۵/۲	۶۷۶	۳۷۸	۹/۵	۲۷۶	۱۸۲	خاورمیانه
۲/۶	۳/۸	۱۶۸	۱۲۴	۳/۱	۹۰	۶۲	آفریقا
۳/۰	۵/۷	۲۵۲	۱۷۴	۴/۳	۱۲۴	۱۰۰	آمریکای لاتین
۳/۳	۱/۰	۴۶	۳۲	۰/۷	۲۱	۹	برزیل
۱/۸	۱۰۰/۰	۴۴۳۴	۳۵۱۲	۱۰۰/۰	۲۹۱۶	۲۵۴۱	جهان
۱/۰	۱۵/۴	۶۸۱	۶۰۶	۱۸/۲	۵۳۲	۴۸۲	اتحادیه اروپا

مأخذ: World Energy Outlook. 2008

جدول ۶ - حجم صادرات و واردات گاز طبیعی در مناطق گوناگون (خط لوله و LNG) در ۲۰۰۷

(میلیارد متر مکعب)

صادرات	سهم از کل (درصد)	واردات	سهم از کل (درصد)
ایران	۶/۱۶	۶/۱	۰/۰۷۸
ایالات متحده آمریکا	۲۳/۱۹	۱۳۰/۷۲	۱۶/۸
کانادا	۱۰۷/۳	۱۳/۲	۱/۷
مکزیک	۱/۶	۱۰/۹۸	۱/۴
آمریکای مرکزی و جنوبی	۳۲/۵۷	۱۵/۵۲	۲/۰
اروپا	۱۶۷/۴۹	۴۲۹/۱۴	۵۵/۳
شوروی سابق	۱۴۷/۵۳	۰	۰/۰
ترکمنستان	۶/۸	۰	۰/۰
خاورمیانه	۶۶/۱۱	۱۰/۲	۱/۳
آفریقا	۱۰۷/۲	۱/۳	۰/۱۶
آسیا و اقیانوسیه	۱۰۴/۱۸	۱۶۵/۰۴	۲۱/۳
کل جهان	۷۷۶/۰۸	۷۷۶/۰۸	۱۰۰/۰

منبع: BP Statistical Review of World Energy, 2008

به بهای واقعی به مشتریان می‌شود و خریداران ناگزیر از پیروی از سیاستهای این سازمان خواهند بود؛ هر چند پذیرش این واقعیت از سوی خریداران دشوار است و چه بسا با ایستادگی آنها روبه‌رو شود.

نگینها و دشواریهای فرآوری سازمان

کشورهای صادرکننده گاز

مراد از برپایی این سازمان، ایجاد امنیت عرضه، پایدار

○ با توجه به افزایش دادوستد گاز طبیعی مایع (LNG) در جهان، که بیش از ۵ برابر نرخ افزایش دادوستد گاز از راه خط لوله بوده و از دید ساختار معاملاتی نیز مانند نفت است، پیش‌بینی می‌شود حجم دادوستد گاز مایع در ۱۰ سال آینده وضعی همانند نفت داشته باشد و از این رو برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز پذیرفتنی خواهد بود.

گسترش روزافزون همکاریها بر پایه سود دو سویه شود.

۱۰- چنین سازمانی، از رویارویی تک‌تک کشورهای صادرکننده گاز با کشورهای واردکننده بر سر مسایلی مانند نرخ گاز صادراتی و... جلوگیری می‌کند و از تنشها میان آنها در این زمینه خواهد کاست.

۱۱- در پرتو برنامه‌ریزی و سیاستگذاری این سازمان در زمینه صادرات گاز، رقابت کشورهای صادرکننده بر سر مسایلی چون راههای گذار لوله و... سالمتر و کم‌تنش‌تر خواهد شد.

۱۲- برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز آثار بسیار بر اقتصاد جهانی و بازارهای انرژی خواهد گذاشت زیرا، نقش گاز طبیعی بعنوان سوخت برتر و با آلاینده‌گی زیست‌محیطی کمتر، در اقتصاد جهان روز به روز برجسته‌تر خواهد شد.

روی هم رفته، همبستگی کشورهای دارنده ذخایر بزرگ گاز و صادرکنندگان گاز در چارچوب سازمان کشورهای صادرکننده گاز، موجب عرضه گاز طبیعی

کردن بازار و به دست آوردن درآمد پایدار عنوان می‌شود؛ در برابر، مصرف‌کنندگان، برپایی سازمانی از این دست را به سود خود نمی‌دانند، زیرا بر این باورند که کارکرد این سازمان باعث افزایش بها و کاهش قدرت آنها در برابر فروشندگان می‌شود. همچنین، مخالفان بر این باورند که برپا شدن سازمان کشورهای صادرکننده گاز طبیعی - که سخت مورد پشتیبانی روسیه و ایران است - به دگرگونی ژئوپلیتیک و نقشه استراتژیک جهان می‌انجامد و نقش قدرتهای اقتصادی جهان را کم‌نگتر خواهد کرد.

در این میان، همکاری گازی الجزایر و روسیه در چارچوب سازمان، برای بازار انرژی اروپا اهمیت ویژه دارد، زیرا بازار انرژی اروپا بیشتر در انحصار این دو کشور است. روسیه بعنوان بزرگترین تأمین‌کننده گاز اروپا، گاز خود را به کشورهای خاور، مرکز و شمال این قاره صادر می‌کند. از سوی دیگر، الجزایر با تأمین ۱۰ درصد گاز اتحادیه اروپا، کشورهای جنوب و جنوب باختری اروپا را به گاز خود وابسته کرده است. الجزایر که کمابیش ۴/۵۲ تریلیون متر مکعب ذخایر شناخته شده گاز دارد و در جهان در رده نهم است، نزدیک به ۹۵ درصد از گاز خود را به اروپا صادر می‌کند و مهمترین تأمین‌کننده گاز جنوب اروپا است. از این رو، همکاری و همبستگی روسیه و الجزایر در زمینه گاز می‌تواند در آینده اتحادیه اروپا، اثرگذار باشد زیرا، در چنین حالتی فزون بر آنکه دو صادرکننده به گونه مستقیم با یکدیگر به رقابت نخواهند پرداخت، بر سر بهای گاز صادراتی به اروپا نیز می‌توانند به هماهنگیهای مهمی دست یابند. بدین سان، نزدیکی ایستارهای روسیه و الجزایر، از یک سو برای این دو کشور سودمند و از سوی دیگر برای اتحادیه اروپا یک خطر خواهد بود. از همین رو، کشورهای اروپایی و حتی آژانس بین‌المللی انرژی - که نمایندگی مصرف‌کنندگان را دارد - درباره تلاش روسیه برای ایجاد یک کارتل گازی ابراز نگرانی کرده‌اند. همچنین، با این دید که بهای گاز بر پایه قراردادهای

بلندمدت میان خریدار و فروشنده تعیین می‌شود، برپایی سازمانی چون اوپک برای تولید و تعیین بهای گاز دشوار خواهد بود زیرا، اوپک بر پایه دادوستد نقدی فعالیت می‌کند. برخلاف نفت، بازار خرید نقدی برای گاز طبیعی وجود ندارد و این وضع در درجه نخست از دشوار بودن جابه‌جایی آن مایه می‌گیرد، زیرا بیشتر از راه خط لوله از تولیدکننده به مصرف‌کننده می‌رسد و برای این شیوه پخش، باید قراردادهای دوجانبه بلندمدت بسته شود و بهای گاز از پیش روشن شده باشد. به سخن دیگر، چون گاز طبیعی از راه خطوط لوله جابه‌جا می‌شود، بازار منسجم جهانی برای آن وجود ندارد و فروش گاز به صورت جداگانه و منطقه‌یی است. بنابراین، اگر سازمانی برای گاز برپا شود، ناهمسانی بسیار با اوپک و سازمانهای نفتی خواهد داشت و می‌تواند به فناوری، تولید و چشم‌انداز آینده صنعت گاز بپردازد. چنین می‌نماید که مهمترین هدف از برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، در کوتاه‌مدت، گسترش همکاریهای فنی و مهندسی میان کشورهای عضو است. از سوی دیگر، برپایی و اداره چنین سازمانهای انحصاری - بویژه هنگامی که دارای اعضای پرشمار باشند - دشوار خواهد بود.

روی هم رفته، برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز، با بازدارنده‌هایی روبه‌رو است که بخشی از آنها چنین است:

۱- پا گرفتن سازمان کشورهای صادرکننده گاز و همکاری و همبستگی شمار چشمگیری از کشورهای تولیدکننده و صادرکننده گاز، بی‌گمان با ایستادگی مصرف‌کنندگان بزرگ روبه‌رو خواهد شد.

۲- همبستگی و همکاری صادرکنندگان گاز موجب عرضه شدن گاز طبیعی با بهای واقعی به مشتریان می‌شود و آنها ناچار از پذیرش این سازمان و سیاستهای آن خواهند بود؛ وضعی که خوشایند خریداران بزرگ گاز نیست.

۳- در این میان، بیشترین ایستادگی در برابر

منابع:

1. BP Statistical Review of World Energy, 2008.
2. World Energy Outlook 2008, International Energy Agency (IEA).
3. "Global Natural Gas Reserves - A Heuristic View-point", Middle East Economic Survey, Vol XLIX, NO 11,13-March - 2006.
4. www.pseez.ir
5. www.majlis.ir
6. www.irane1404.com
7. www.petronews.ir
8. www.shana.ir
9. www.irinn.ir

۱۰. آتیه، شماره ۶۷۱، دوشنبه ۷ مرداد ۱۳۸۷.

۱۱. ایران، سه شنبه ۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۷.

۱۲. آفتاب، ۱۰ اردیبهشت ۱۳۸۷.

۱۳. دنیای اقتصاد، پنجشنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۸۷.

۱۴. ابرار اقتصادی، ۳۱ اردیبهشت ۱۳۸۷.

۱۵. جام جم، یکشنبه ۵ آبان ۱۳۸۷.

۱۶. ابتکار، شماره ۱۳۲۴، یکشنبه ۵ آبان ۱۳۸۷.

سازمان کشورهای صادرکننده گاز، از سوی آمریکا و همپیمانان غربی آن روی خواهد داد، زیرا این کشورها سرمایه‌های هیدروکربوری ارزشمند کشورهای دارای ذخایر را به بهای ناچیز می‌خرند و پس از تبدیل آنها به فرآورده‌هایی با ارزش افزوده بالا، به بهای چندین برابر، به مشتریان این کالاها و فرآورده‌ها (که بسیاری از آنها همین دارندگان منابع زیرزمینی هستند) می‌فروشند و سودی سرشار می‌برند. پس، طبیعی است که در برابر برپایی این سازمان تازه، از خود ایستادگی نشان دهند. در پایان، گفتن دارد که با توجه به افزایش دادوستد گاز طبیعی مایع (LNG) در جهان، که بیش از ۵ برابر نرخ افزایش دادوستد گاز از راه خط لوله بوده و از دید ساختار معاملاتی نیز مانند نفت است، پیش‌بینی می‌شود حجم دادوستد گاز مایع در ۱۰ سال آینده وضعی همانند نفت داشته باشد و از این رو برپایی سازمان کشورهای صادرکننده گاز پذیرفتنی خواهد بود.